

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМ САМОВРЯДУВАННЯМ ЧЕРЕЗ САМООРГАНІЗАЦІЮ НАСЕЛЕННЯ

Пилипенко І.Л.

ДонДУУ, викладач

Шишкіна Ю.С.

ДонДУУ, студентка 4 курсу

У статті розглянуто міжнародний досвід управління місцевим самоврядуванням через самоорганізацію населення. Проведено порівняльний аналіз моделей місцевого самоврядування різних країн. Досліджено форми місцевої самоорганізації населення в країнах із сталими традиціями демократії. Аналізується можливість впровадження окремих позитивних результатів самоорганізації населення в Україні.

Ключові слова: міське самоврядування, моделі самоврядування, самоорганізація, демократія.

В статье рассмотрен международный опыт управления местным самоуправлением через самоорганизацию населения. Проведен сравнительный анализ моделей местного самоуправления разных стран. Исследованы формы местной самоорганизации населения в странах с устойчивыми традициями демократии. Анализируется возможность внедрения отдельных положительных результатов самоорганизации населения в Украине.

Ключевые слова: местное самоуправление, модели самоуправления, самоорганизация, демократия.

The article deals with international management experience in local government through self-organization of population. A comparative analysis of models of local government in different countries. Studied forms of local self-organization of population in countries with long-standing traditions of democracy. Possibility of introduction of some positive results BSPs in Ukraine.

Keywords: local government, government model, self-organization, and democracy.

Постановка проблеми. Міське самоврядування сьогодні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади

самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів. Велику роль у здійсненні місцевого самоврядування відіграють органи самоорганізації населення.

Міжнародний досвід управління місцевим самоврядуванням через самоорганізацію населення є актуальною дослідницькою темою з ряду причин. По-перше, суспільство потребує активних людей, здатних започаткувати справді демократичне життя. Традиції, історичний досвід соціального облаштування територій, конкретні способи вирішення життєвих проблем, ефективні форми соціальної регуляції стають соціокультурною основою для сучасних громадських ініціатив, локальних форм взаємодії людей на певній території.

По-друге, сьогодні чітко проявляється об'єктивна тенденція до регіоналізації на територіях, яка посилює вплив регіональних державних структур та органів місцевого самоврядування. Загострюються проблеми місцевого розвитку, забезпечення самодостатності регіону в соціально-економічному та соціокультурному напрямках. Пошук внутрішніх резервів й оптимальних форм координації зусиль вимагає уваги до громадських ініціатив, самоуправління населення на місцевому рівні. У зв'язку з даною об'єктивною тенденцією, актуальним стає вивчення специфіки самоорганізації на території, зокрема, в умовах конкретного соціокультурного середовища, а також вивчення міжнародного досвіду місцевого самоврядування через самоорганізацію населення.

У країнах з розвинутою локальною демократією громадяни реалізують своє право на участь у вирішенні проблем місцевого значення через організації неприбуткового сектору, тому різні форми місцевої самоорганізації не входять до системи муніципального управління. У пострадянських країнах, з якими Україна має спільне історичне минуле, за своїм правовим статусом органи місцевої самоорганізації населення є елементом системи місцевого самоврядування та наближені до публічних органів.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Самоорганізація населення ще не стала об'єктом значних за масштабом соціологічних досліджень, але були спроби висвітлити проблеми самоорганізації населення в органах місцевого самоврядування. В межах управлінських дисциплін розроблялися загальні концепції самоорганізації, зокрема, мова йде про дослідження Варнаєва Н.Г., Мальського О.Л., Фернера Ю.Б [1].

Метою дослідження є аналіз міжнародного досвіду управління місцевим самоврядування через самоорганізацію населення та розробка рекомендацій щодо його використання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб сформувати ефективну модель місцевого самоврядування через самоорганізацію населення, необхідно скористатись міжнародним досвідом самоврядування.

Зарубіжний досвід організації муніципальних установ свідчить про те, що там поєднується місцеве самоврядування та державне управління на місцях, враховуються історичні, демографічні, географічні особливості тієї чи іншої країни, форми управління державного устрою, політичний режим, правова система та інші фактори. Місцеве самоврядування будується, як правило, відповідно до адміністративно - територіального поділу країни.

Первинним осередком виступають міські та сільські одиниці (комуни, громади, парафії тощо). Правовою основою організації самоврядування в зарубіжних країнах є відповідні положення конституцій, національних законів про місцеве управління та самоврядування, у федеративних державах - також закони штатів, земель, інших суб'єктів федерації[2].

Прикладом ефективного управління місцевим самоврядуванням через самоорганізацію населення є Німеччина, але на сучасному етапі стійка Баварська модель місцевого самоуправління зазнає значних стратегічних змін. Тому сьогодні прийнято вважати, що в Європі сформовані дві основні моделі місцевого самоврядування через самоорганізацію населення, які в тому чи іншому поєднанні розповсюдилися і в інших країнах - англосаксонська і континентальна[3].

Англосаксонська модель поширена у Великобританії, США, Канаді, Австралії та інших країнах з англосаксонською правовою системою, де місцеві представницькі органи формально виступають автономно в межах своїх повноважень, без прямого підпорядкування вищестоящим органам. Для цієї моделі характерно те, що на місцях немає уповноважених центрального уряду, які б опікали представницькі органи, що обираються населенням адміністративно-територіальних одиниць.

Контроль за діяльністю місцевих органів управління в цих країнах здійснюється через центральні міністерства та через суд. За місцем і роллю місцевих органів у політичній системі цих країн можна зробити висновок, що вони фактично є складовою частиною державного механізму [4].

Континентальна модель поширена в країнах континентальної Європи (Франція, Італія, Іспанія, Бельгія) і в більшості країн Латинської Америки, Близького Сходу, франкомовної Африки.

Порівнюючи англосаксонську та континентальну моделі місцевого самоврядування, слід мати на увазі, що в демократично розвинених країнах відмінності між цими двома моделями не носять принципового характеру (Табл.1). Їх сучасна форма, що є результатом проведених реформ місцевого самоврядування, дозволяє говорити про певне зближення досить відмінних муніципальних систем.

Важливо відзначити, що спільними для країн з розвиненими демократичними інститутами є тенденції щодо зближення названих моделей місцевого самоврядування, так і до посилення децентралізації управління, в тому числі підвищенню автономії місцевого самоврядування, його ролі та впливу на рішення публічних справ [5].

Звертаючись до зарубіжного досвіду країн із давніми демократичними традиціями необхідно відзначити, що у більшості з них, зокрема у Сполученому Королівстві Великобританії і Північній Ірландії, США, Швеції, Австралії та інших не існує такого механізму участі громадян у вирішенні проблем територіальної громади як органи самоорганізації населення.

**Порівняльний аналіз континентальної та англосаксонської моделі
МСУ через самоорганізацію населення**

Англосаксонська модель	Континентальна модель
1. Високий ступінь автономії місцевого самоврядування; 2. виборність, контроль насамперед з боку населення; 3. відсутність на місцях спеціальних державних уповноважених, контролюючих органів місцевого самоврядування; 4. відсутність місцевих адміністрацій (органів державної влади місцевого рівня).	1. Поєднання місцевого самоврядування та місцевих адміністрацій (органів державної влади місцевого рівня), виборності та призначуваності; 2. певна ієрархія системи управління, в якій місцеве самоврядування є нижчестоящою ланкою в порівнянні з вищою державною; 3. обмежена автономія місцевого самоврядування; 4. наявність на місцях спеціальних контролюючих органів місцевого самоврядування.

Самоорганізація громадян на місцевому рівні здійснюється через інститути неприбуткового сектору, найбільш поширеними серед яких є центри місцевих співтовариств (community centres; village centres); сусідські співтовариства (neighborhood associations) та сусідські трасти (neighborhood trusts). Зазначені інституції є благодійницькими та переважно функціонують у формі асоціацій і трастів, легалізація яких не потребує створення юридичної особи. Вибір організаційно-правової форми в першу чергу залежить від поглядів засновників на управління власністю. Якщо засновником є одна особа, яка має кандидатури на роль „довірчих власників”, то, як правило, обирається форма трасту. Якщо засновників декілька або є бажання мати можливість у подальшому змінити керівний орган, обирається форма асоціації

Досвід місцевої самоорганізації країн із сталими традиціями демократії, демонструє наявність свободи дій неприбуткових організацій у вирішенні питань місцевого значення. Сусідські трасти (neighborhood trusts) мають право займатися будь-яким видом діяльності, що належить до благодійницьких,

надаючи членам територіальної громади послуги у різномірних сферах. Центри місцевих співтовариств створюються з метою задоволення потреб членів відповідних територіальних громад та мають можливість швидко реагувати на ці потреби, переходячи від одного виду благодійницької діяльності до іншого. Часто для цього їм навіть не потрібно дотримуватися ніяких формальностей (вносити зміни до статутних документів, отримувати дозволи від муніципальних органів)[6].

Важливо підкреслити, що самоврядування як участь громадян в місцевому управлінні може успішно функціонувати тільки в тому випадку, коли вже існують елементи громадянського суспільства і самоорганізації населення. Саме тому партії, союзи та об'єднання громадян на місцевому рівні мають велике значення. Завдання місцевого самоврядування неможливо виконувати як неполітичні. Жорстке розділення політичних завдань і проблем місцевого самоврядування сходять до уявлень про недемократичність держави. Місцевий рівень управління відіграє ключову роль у будівництві демократичної інфраструктури всієї політичної системи. Спроби деполітизації діяльності на цьому рівні можуть стати наслідком зниження участі громадян у політичному житті держави, адже про це свідчить й зарубіжний досвід.

Висновки. У більшості країн, які були зазначені вище, вже є стійка й функціональна модель державного управління через самоорганізацію населення, а в Україні така функціональна модель управління до кінця ще не сформована. Як зазначають дослідники, використання моделей управління інших країн може бути не ефективним у нашій країні, тому необхідно створювати власну модель враховуючи не тільки економічні та політичні фактори, а й менталітет, традиції та соціокультурні фактори.

У процесі удосконалення державної підтримки місцевої самоорганізації громадян вартим втілення досвід Сполученого Королівства щодо вироблення різних форм стратегічного партнерства органів державної й місцевої влади та місцевих співтовариств у сфері розвитку територіальних громад: укладення контрактів, делегування інститутам громадянського суспільства повноважень

щодо розв'язання проблем місцевого значення, постачання товарів та послуг, програм залучення активної громадськості для покращення благоустрою та місцевого середовища, захисту інших прав тощо[6].

Література:

1. Бланк И.А. Місцеве саоврядування/ И. А. Бланк .- К.: Ника-Центр, Эльга, 2011. -448 с.
2. Башнянин І. Політична держава/ І.Башнянин, П.Ю. Лазур, В.С. Медведев.- К.: Ніка-Центр, Эльга, 2013.
3. Загальна декларація прав людини. – К.: Укр. Правнича Фундація. Вид-во Право, 1995. – 12 с.
4. Короленко Т.В. Проблема державного управління / Т.В. Короленко // Вісник — 2005. — № 4. — С. 92-95.
5. Шаповал В. Питання форми державного устрою в українській політико-правовій думці (друга половина ХІХ – поч. ХХ ст.) / В.Шаповал, В. Баранчик // Вісник Академії правових наук України. – К., 2001. – С. 54-70.
6. Пеліванова Н. Місцева самоорганізація населення: зарубіжний досвід для України/ Н.Пеліванова// [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/April2010/1.htm>